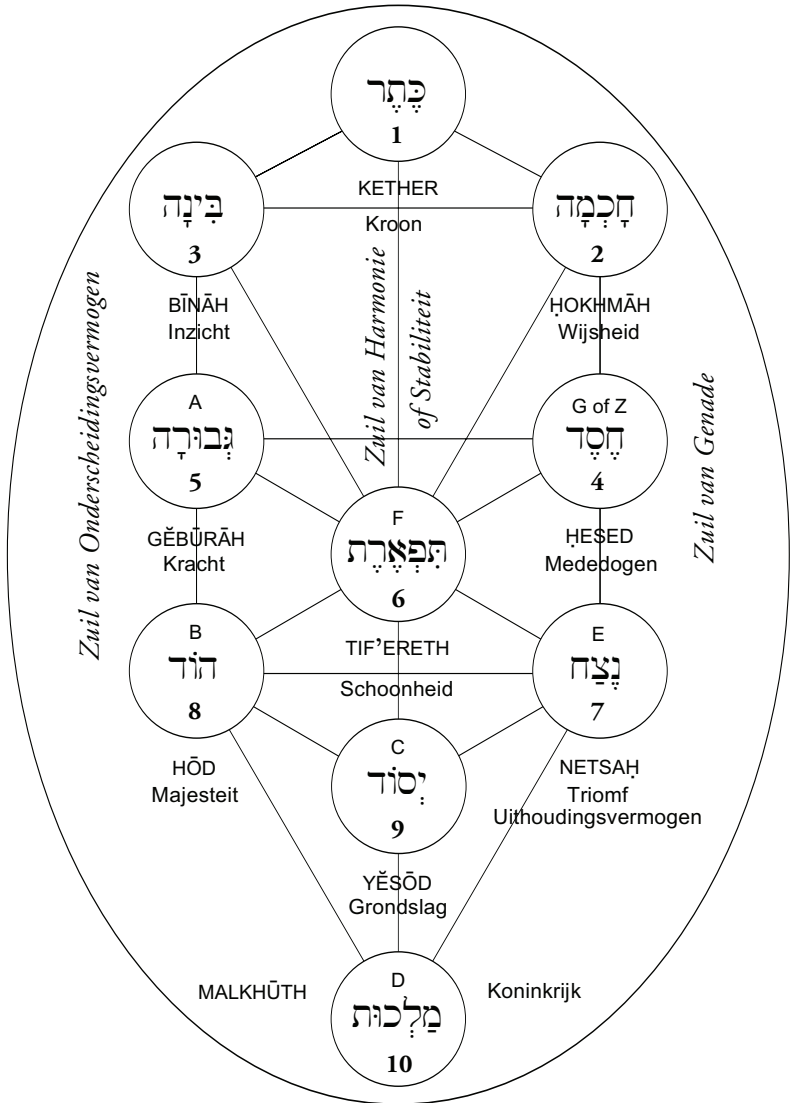

Hoe het Ene het vele wordt

Een groot deel van de qabbālāh is gewijd aan de emanatieleer. Ze beschrijft op beeldende wijze een levensboom (*‘ēts hayyīm*) gevormd uit tien emanaties of *sēfirōth* die voortkomen uit het grenzeloze (*’ēin sōf*). *Sēfirāh* betekent ‘getal’ of ‘emanatie’ – het denkbeeld dat het heelal is gebouwd in en op basis van getallen vindt men ook in de leringen van Pythagoras, terwijl het beeld van een kosmische boom in veel culturen voorkomt.

De *sēfirōth*-boom is een symbool van de mens, van een atoom, ster of elke andere hiërarchie. Hij geeft de qabbalistische manier weer om de reeks emanaties te beschrijven door middel waarvan het Ene of de goddelijke monade van een wezen zich van binnenuit ontvouwt wanneer ze tot volledige belichaming komt. De *sēfirōth* vertegenwoordigen de joodse manier om de verschillende aspecten van universele manifestatie te beschrijven.

’Ēin sōf (zonder grens of beperking) is equivalent met de Sanskrietterm *parabrahman* (voorbij Brahman). Daaruit komen met karmische tussenpozen grote en kleine heelallen tevoorschijn. Het grenzeloze heeft zelf geen eigenschappen, maar het qabbalistische denken was zo verfijnd dat het het grenzeloze opvatte als iets dat een reeks ‘verborgen *sēfirōth*’ bevat. Terwijl ze volledig ongemanifesteerd zijn,

De sefirōth-boom

vertonen ze niettemin *in potentia* een drie-in-één- of een één-in-drie-gewaad van niet-zijn: *’ayin*, ‘niet-iets-heid’, de duisternis van zuiver niet-zijn, die *’ēin sōf*, ‘grenzeloze’ uitgestrektheid van ruimte voortbracht; en de vereniging van deze twee bracht *’ēin sōf ’ōr* voort, ‘grenzeloos of onbeperkt licht’, het oorspronkelijke licht van pre-manifestatie.*

Toen het grenzeloze of *’ēin sōf* een aspect van zichzelf wenste te vertonen, trok deze drie-in-één-sluier van niet-zijn zich samen of, zoals de *Zohar* het uitdrukt, ‘concentreerde zijn essentie’ in één enkel punt: de grenzeloze uitgestrektheid verdichtte zich tot één oorspronkelijk punt (*nēqūdāh ri ’shōnāh*, ook genoemd *nēqūdāh qadmā ’āh*), en dat punt noemden zij *Sēfirāh*, eerste getal of emanatie. Na zo haar goddelijke essentie in *Sēfirāh* te hebben geconcentreerd, zette ze weer uit en er ontvouwde zich een heelal van tienvoudige aard. Dit proces van samentrekken en uitzetten wordt *tsimtsūm* (spanning) genoemd en het resulterende ‘uitgezette of vloeiende punt’ wordt *nēqūdāh pēshūtāh* genoemd. Het heelal dat zo wordt voortgebracht is de *sēfirōth*-levensboom. Uit *Sēfirāh*, ook Kether de Kroon genoemd, kwamen in tijd en ruimte trapsgewijs negen lagere *sēfirōth* of emanaties van een spirituele en stoffelijke aard tevoorschijn.

Dit emanatieproces wordt keer op keer beschreven in de *Zohar*, zoals in het volgende fragment:

Toen de Verborgene van al de Verborgenen zich wilde manifesteren, maakte deze eerst een punt (Kether, de eerste sephirah . . .), en modelleerde het tot een Heilige Vorm (d.w.z. het geheel van alle sephiroth, de Adam Illaah, of Adam Qadmon) en bedekte het met een rijk

*Zie Mathers, *Kabbalah*, blz. 20-1 en diagram.

en schitterend gewaad, dat het heelal is.

– *Zohar* 1:2a, Myer, *Qabbalah*, blz. 280-1

De Bejaarde van de Bejaarden, de Onbekende van de Onbekenden, heeft een vorm, en toch ook geen vorm. Hij heeft een vorm waardoor het heelal in stand wordt gehouden, en toch heeft hij geen vorm, omdat hij niet kan worden begrepen. Toen hij voor het eerst een vorm aannam (in Sephirah, zijn eerste emanatie), liet hij daaruit negen schitterende lichten emaneren.

– *Zohar* 3:288a, geciteerd in *Isis Unveiled* 2:214

Hoe het grenzeloze een reeks sēfirōth-bomen emaneert wordt op verschillende manieren geschilderd: de ene keer worden de sēfirōth beschreven als vonken van het centrale vuur, dan weer als tien vaten waarin de levensstroom vanuit 'ēin sōf vloeit, en weer een andere keer als een reeks concentrische sferen. Deze proberen alle het onbeschrijflijke te beschrijven: het tevoorschijn komen van eindige entiteiten uit 'de oneindige schoot van de duur', om het 'Boek van Dzyan' te citeren. Uit dit archaische manuscript gebruikte H.P. Blavatsky zeven stanza's als basis voor haar meesterwerk, *De Geheime Leer*.

Het is boeiend te zien dat er een nauwe overeenkomst is tussen de basisgedachten van de Stanza's van Dzyan en die van de emanatieleer die in de qabbālāh is te vinden. HPB zegt dat deze stanza's

daarom een abstracte formule geven, die *mutatis mutandis* op alle evolutie kan worden toegepast: op die van onze kleine aarde, op die van de keten van planeten waarvan de aarde er één is, op het zonne-heelal waartoe die keten behoort, enz., in een opklimmende reeks, tot het verstand duizelt en uitgeput raakt door de inspanning.

– *GL* 1:50

Hetzelfde kan worden gezegd over de basisleringen van de qabbālāh: ze kunnen analoog worden toegepast op de evolutie van een mens, een planeet, zonnestelsel of melkwegstelsel.

Ik zal nu enkele śloka's uit de Stanza's van Dzyan citeren als hulpmiddel om de *Zohar* te begrijpen:

Alleen duisternis vulde het grenzeloze al, want vader, moeder en zoon waren opnieuw één en de zoon was nog niet ontwaakt voor het nieuwe wiel en zijn pelgrimstocht daarop (1:5).

Alleen de ene vorm van bestaan strekte zich grenzeloos, eindeloos, oorzaakloos uit in een droomloze slaap; en het leven klopte onbewust in de universele ruimte door heel die alomtegenwoordigheid, die door het geopende oog van de Dangma wordt waargenomen (1:8).

Het uur had nog niet geslagen; de straal was nog niet in de kiem geschoten; de mātripadma [moeder-lotus] was nog niet gezwollen (2:3).

De laatste trilling van de zevende eeuwigheid door-dringt de oneindigheid. De moeder zwelt, zet zich van binnen naar buiten uit, zoals de knop van de lotus (3:1).

De trilling snelt voort en raakt met haar snelle vleugel het hele heelal en de kiem die in het duister woont; de duisternis die ademt over de sluimerende wateren van het leven (3:2).

De duisternis straalt licht uit en het licht laat één enkele straal vallen in de moeder-diepte. De straal schiet door het maagdelijke ei, de straal laat het eeuwige ei trillen en dit laat daardoor de niet-eeuwige kiem vallen, die zich verdicht tot het wereld-ei (3:3).

Ziedaar, o lanoo! Het stralende kind van de twee, de ongeëvenaarde schitterende heerlijkheid: Heldere Ruimte, zoon van Donkere Ruimte, die uit de diepten van de grote donkere wateren tevoorschijn komt (3:7).

Waar was de kiem en waar was nu de duisternis? Waar is de geest van de vlam die brandt in uw lamp, o lanoo? (3:8)

Het [web] zet uit als de adem van het vuur erop is gericht; het trekt samen als de adem van de moeder het aanraakt. Dan gaan de zonen uiteen en verspreiden zich, om terug te keren in hun moeders schoot aan het einde van de grote dag en om met haar weer één te worden; wanneer het afkoelt wordt het stralend en de zonen zetten uit en trekken samen door hun eigen zelf en hart; zij omsluiten de oneindigheid (3:11). – GL 1:57-60

Als we ons nu wenden tot de qabbālāh ontdekken we dezelfde denkbeelden. ‘Duisternis alleen vulde het grenzeloze al’ doet denken aan *’ayin*, ‘niet iets’, die alle ruimten van de ruimte vult – die toestand van niet-iets-heid waar de zaden van toekomstige *sēfirōth*-bomen van kosmische levens nog in duisternis liggen te slapen. Uit *’ayin*, duisternis of niet-iets-heid, komt *’ēin sōf*, onbeperkte of grenzeloze velden van oneindigheid: de ‘ene vorm van bestaan’ die zich ‘grenzeloos, oneindig, oorzaakloos, in een droomloze slaap’ uitstrekt. *’Ēin sōf*, het mysterie van mysteries, wordt in de *Zohar* het ‘gesloten oog’ genoemd omdat de levens die daarin liggen te slapen niet waarnemen wat ‘door het geopende oog van de Dangma [ingewijde] wordt waargenomen’; dat ‘geopende oog’ wordt in de qabbālāh Kether, de Kroon of eerste emanatie, genoemd. Zoals de *Zohar* zegt:

Toen de Onbekende van de Onbekenden zich wilde manifesteren, begon hij door een punt voort te brengen; zolang dat lichtgevende punt niet uit zijn schoot was gekomen, was de oneindige nog volledig onbekend en verspreidde geen licht. – 1:2a, Myer, blz. 127

Het lichtgevende of licht-punt ‘verschijnt’ echter periodiek ‘door middel van zijn energie’, want de zaden van toekomstige werelden kunnen niet altijd binnen het gesloten oog van ’ēin sōf blijven. De trilling van het binnenkomende heelal of de sēfirōth-boom stimuleert de slapende zaden, en het ‘Licht dat was gewikkeld in duisternis’, zoals de *Zohar* het formuleert, stroomt overvloedig door de uitgestrektheid. ’Ēin sōf is ’ēin sōf ’ōr geworden: oneindige ruimte is oneindig licht geworden. ‘Heldere Ruimte, zoon van Donkere Ruimte’ zoals de Stanza’s van Dzyan het uitdrukken: de eerste trilling van manifestatie, die de bron en voorbode is van de latere vermenigvuldiging en de daaruit voortvloeiende verdeling van het Ene in het vele. We kunnen hier duisternis opvatten als zuivere geest, en licht als stof.

‘De straal schiet door het maagdelijke ei’ – precies zoals dat ‘lichtgevende punt’ van de qabbālāh tevoorschijn schiet als Kether, en van Kether, de eerste sēfirāh, doorbreekt in de negen kleinere lichten, tot een volledige tienvoudige sēfirōth-levensboom is ontvouwd.

‘Het [web] zet uit als de adem van het vuur erop is gericht; het trekt samen als de adem van de moeder het aanraakt’ is een exacte beschrijving van tsimtsūm. De qabbālāh zegt dat wanneer het goddelijke, het heilige, wenst om vanuit zichzelf een straal uit te zenden of te emaneren via het ‘gesloten oog’ van ’ēin sōf naar het ‘geopende oog’ van Kether het, door een geheimzinnig proces van de wil (*rātsōn*), ‘zijn essentie concentreerde’ in een enkel punt, en deze concentratie van macht en energie wordt tsimtsūm genoemd, en betekent het ‘samentrekken’ en daaropvolgende uitzetten die kenmerkend zijn voor manifestatie.

Door middel van tsimtsūm zette het oorspronkelijke

punt uit, en werd een tweede punt ('vloeiende of uitgezette punt') voortgebracht, dat op zijn beurt door een voortgaand proces van tsimtsūm de daaropvolgende sēfirōth voortbracht. Zoals de *Zohar* het beschrijft, was het oorspronkelijke punt

een innerlijk licht dat geen grens had zodat zijn zuiverheid, ijllheid (subtiliteit) en helderheid bekend konden worden, tot het zich uitzette door middel van zichzelf; en de uitbreiding van dit punt maakte een paleis om dat punt te omhullen. Het licht ervan (van het paleis) kan niet worden begrepen vanwege zijn enorme zuiverheid en toch is het niet zo ijl (subtiel) en helder als het eerste punt, dat verborgen en geheim is. Het paleis dat het gewaad is voor dat verborgen punt – zijn licht (is ook) onbeperkt, hoewel het niet zo zuiver en helder is als dat eerste punt dat verborgen en geheim is. Dat paleis zet zich vanuit zijn eerste licht naar buiten toe uit, en die uitbreiding is het gewaad voor dat paleis, waarvan het binnenste subtiel en helder is; en daaruit verspreidt (ieder) zich verder, het ene in het andere, en omhult zich, het ene in het andere, tot men ontdekt (dat) het ene een gewaad is voor het andere, en het andere voor weer een ander; . . .

– 1:20b, Myer, blz. 381

Dit oorspronkelijke punt – *nēqūdāh qadmā'āh*, anders gezegd Kether, de eerste sēfirāh – zet uit en maakt 'een paleis', dat wil zeggen, brengt van binnenuit de volgende sēfirāh voort; hoewel die tweede sēfirāh een 'paleis' of 'omhulsel' of gewaad is voor de eerste sēfirāh, wordt deze zelf het 'innerlijke licht' voor de eropvolgende sēfirāh; die op haar beurt zowel 'paleis' is voor de tweede sēfirāh als 'innerlijk licht' voor de vierde sēfirāh; en zo gaat het proces verder door de hele tienvoudige boom. Hetzelfde vindt plaats bij de vier Adams (zie hfst. 7), waar elke volgende

Adam zowel fungeert als een prototype voor degene onder hem, en als een weerspiegeling van degene boven hem; het ene moment een overbrenger van het licht, het andere moment een ontvanger.

In de *Zohar* wordt het ‘innerlijke licht’ *būtsīnā*’ genoemd, een woord dat ‘licht’ of ‘kaars’ betekent, en dat vaak voorkomt in de uitdrukking *Būtsīnā’ dēQardīnūthā*’, dat door Myer (blz. 381) is vertaald met ‘het schitterende innerlijke licht’ dat ‘voortkwam uit de Verborgene van de Verborgenen, uit het Hoofd van de Ain Soph’ (1:3). Of zoals de *Zohar* het zegt:

Kom, zie! Toen kwam het op in de Wil van de Heilige, Gezegend zij Hij! om de wereld te scheppen; Hij bracht vanuit de *Botzeen-ah Qardinuthah* [*Būtsīnāh’ dē-Qardīnūthā*’], d.w.z., het meest innerlijke licht (van het hart) een knoop (of, keten) voort en stak daaraan de duisternis aan (emaneerde daaruit de duisternis) en liet deze naar beneden gaan. De duisternis werd op honderd verschillende manieren en paden, kleine en grote, verlicht en maakte het Huis (de Tabernakel of Tempel, beneden. *Openbaring* 11:19; 15:5, 6, 8; 16:1) van de wereld.

– 1:172a, Myer, blz. 385

De qabbalisten gebruiken verschillende andere namen voor zowel Kether als ’ēin sōf. Geen enkele term voldeed ooit, want hoe kan het eindige bewustzijn, hoe eerbiedig ook of hoe getraind ook in het esoterische denken, ooit dat beschrijven wat noch eigenschappen, noch vorm of kleur heeft? Ze sloten daarom een compromis door ’ēin sōf verschillende veelzeggende betitelingen te geven, die elk een poging inhield om een aspect van het oneindige weer te geven. Deze betitelingen werden echter even vaak gebruikt om de eerste emanatie van ’ēin sōf – Kether, de Heilige

Oude – als een zaadje of punt te beschrijven. Zorgvuldige studie van de context stelt ons gewoonlijk in staat te ontdekken op welke van de twee deze termen slaan.

Sommige van de betitelingen die in de *Zohar* aan 'ein sōf, en vaak aan Kether, worden gegeven zijn: de Oude van de Ouden ('*attīqā*' *dē*'*attīqīn*); Oude van alle Ouden ('*attīqā*' *dē*-*kol*'*attīqīn*); Verborgene van de Verborgenen (*ṭēmīrā*' *ditēmīrīn*); Geheimgehoudene van de Geheimgehoudenen (*sīthrā*' *dēsīthrīn*); Oudste van de Oudsten (*sābā*' *dēsābīn*); Oeroudste van de Oudsten, of Eeuwig Oude van de Ouden ('*attīqā*' *sābā*' *dēsābīn*); Heilige Oude ('*attīqā*' *qaddīshā*'); en Onbekende van alle Onbekenden of Verborgene van alle Verborgenen (*sēthīmā*' *dē*-*kol*' *sēthīmīn*).

Al deze betitelingen geselecteerd uit verschillende boeken van de *Zohar* draaien om één gedachte: de volkomen onkenbare en verborgen aard van het grenzeloze. Zoals de *Zohar* (2:42-3) zegt: 'Deze eerste Sefirah wordt soms het Oneindige (Ayn Sof) genoemd, soms de Hoogste Kroon (Kether Elyon), en soms het Niet-Iets (Ay-yin) of de Plaats (Mokom) [*māqōm*]. . . we moeten ervoor zorgen dat we dit [Ayin] niet verwarren met de Oude van de Ouden [*'attīqā*' *dē*'*attīqīn*], dat wil zeggen, met de Ayn-Sof zelf, voor wie het meest oogverblindende licht slechts een schaduw is.'*

Hoe komt de qabbalistische beschrijving van het tot aanzijn komen van het heelal overeen met die van *Genesis* in de *tōrāh*? De standaardvertalingen zijn misleidend. Bijvoorbeeld, het eerste woord in de bijbel is *rē*'*šhīth* – 'begin, hoofd', 'de meest voortreffelijke of hoogste van een reeks', 'wijsheid' – voorafgegaan door het voorzetsel *bē*,

*Franck, *Kabbalah*, blz. 99n33 en blz. 158-9; vgl. ook Mathers, *Idrā' Rabbā'*, blz. 21, 23; en Ginsburg, blz. 89.

met de betekenis ‘in, door’, of ‘door middel van’. Het begin van *Genesis* kan dan heel goed worden vertaald met ‘door wijsheid’, of ‘door middel van wijsheid’, of ‘door of in een menigte’, zoals G. de Purucker dat doet in *Beginselen van de Esoterische Filosofie* (blz. 97-101). HPB stelt dat:

Origenes, Clemens Alexandrinus, Chalcidius, Methodius en Maimonides dachten, op gezag van de *Targum* van Jeruzalem, de orthodoxe en hoogste autoriteit bij de joden, dat de eerste twee woorden in het boek *Genesis* – B-RASIT [bĕrĕ’shĭth], *wijsheid* of het *beginsel* betekenen. En dat de opvatting dat deze woorden ‘in het begin’ betekenen, alleen werd gehuldigd door de leken, aan wie niet werd toegestaan dieper tot de esoterische betekenis van de zin door te dringen.

– *Isis Unveiled* 2:35

De kerkvaders . . . waren vooral bang om de esoterische en ware betekenis van het woord *rasit* [rĕ’shĭth] aan de mensen bekend te maken; want, wanneer eenmaal de ware betekenis van die zin, evenals die van het Hebreeuwse woord *asdt* . . . goed werd begrepen, dan zou het mysterie van de christelijke drie-eenheid zijn uiteengevallen, en in zijn val de nieuwe godsdienst tot eenzelfde ruïne hebben gemaakt als de oude mysteriën.

– *Op.cit.* 2:34

In zijn *Beginselen* (blz. 98) vertaalt De Purucker het woord *’elohĭm* in het eerste vers van *Genesis* als een meervoud: ‘in een schare (of menigte) vormden (maakten) de goden [*’elohĭm*] zich tot de hemelen en de aarde’. *Genesis* 1:2 wordt gewoonlijk vertaald als ‘En de aarde was zonder vorm, en leeg’. De twee woorden (*tohū* en *bohū*) voor de oorspronkelijke chaos die voorafging aan het verschijnen van de manifestatie, hebben een vergelijkbare betekenis. *Tohū* betekent dat wat braak ligt, zonder bewoners of andere

gemanifesteerde activiteit, en *bohū* betekent leeg of leegte. Dus betekenen ze samen ‘onbewoonde leegte’, die overeenkomt met de Griekse Χάος (chaos), de homogene toestand van ons zonnestelsel of melkwegstelsel vóór de manifestatie begon. De Puruckers letterlijke vertaling van de eerste vijf verzen van *Genesis* gaat als volgt verder:

En duisternis op het oppervlak van de ethers. En de rūahh (de geest-ziel) van de goden (van de elohīm) (zweefde, hing) broedend. . . .

En (de) elohīm (de goden) zeiden – licht, kom-tot-aanzijn! en het licht kwam-tot-aanzijn. En (de) goden zagen het licht, dat (het) goed (was). En elohīm maakten een scheiding tussen licht en duisternis. En elohīm noemden het licht dag en de duisternis noemden ze nacht. En (er) ontstond avond, en (er) ontstond ochtend. De eerste dag. – *Beginselen*, blz. 98-9